

GÖLHISAR, ÇAVDIR VE ALTINYAYLA (BURDUR) İLÇELERİNDEKİ KIRSAL YERLEŞME ADLARININ KAYNAKLARI

The Origin of the Names of the Rural Settlements of Gölhisar, Çavdır and Altınyayla Towns (Burdur)

Yrd.Doç.Dr. Hilmi DEMİRKAYA*
Yrd.Doç.Dr. Kenan ARIBAŞ**

Özet

Araştırma sahası, Teke Yöresi'nde olup, Burdur İli sınırları içerisinde yer alan Altınyayla (Dirmil), Gölhisar ve Çavdır ilçelerindeki kırsal yerleşmeleri kapsamaktadır. Coğrafi mekâna verilen yer adı, oradaki yerleşmenin veya sahanın tarihsel ve toplumsal özellikleri hakkında ipuçları verir. Yerleşim birimlerinde yaşamını sürdüren insanlar, çevre özelliklerine, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere kayıtsız kalmayarak, kendilerince en önemli ve değerli gördükleri ismi yaşadıkları mekâna koymak isterler. Türkçe, yer adlarındaki anlamı koruyarak, günümüze kadar taşıyabilen bir zenginliğe sahiptir. Araştırma sahasında yer alan 31 kırsal yerleşmenin 17'si beşeri ve ekonomik coğrafya kökenli isimlere sahipken, 14'ü fiziki coğrafya konularını içeren bir isim çeşitliliğine sahiptir.

Anahtar Sözcükler: Yerleşme coğrafyası, yer adları, teke yöresi, anlambilim, adbilim

Abstract

The region in which this research was carried out is limited to the rural settlements of Altınyayla (Dirmil), Gölhisar and Çavdır towns that take place in the part of the vicinity of Teke that takes place within the borders of Burdur Province. The name that is given to a geographical residence reveals us the historical or social memory of the settlement or the region. Not being indifferent to the environmental, social, cultural and economical features of the settlement, dwellers named the settlement with a name that is important and valuable for themselves. Turkish has the richness to preserve the meaning of the names of the settlements and until present time. While 17 of the rural settlements in the region have human and economical geography originated names, 14 of them have a variety of names that are fed by Physical geography topics.

Key Words: Settlement geography, settlement names, Teke vicinity, semantics, onomastics

* Yrd.Doç.Dr. Hilmi DEMİRKAYA, Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Anabilim Dalında Öğretim Üyesidir. hdemirkaya@bef.sdu.edu.tr

** Yrd.Doç.Dr. Kenan ARIBAŞ, Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Anabilim Dalında Öğretim Üyesidir. aribas@bef.sdu.edu.tr

Giriş

Yer adları, yerleşmelerin bulunduğu coğrafi özellikler ve tarihî yapısıyla ilgili ön bilgiler vermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Fransızca toponim terimi, Türkçe kaynaklarda yer adı olarak ifade edilmektedir. Doğanay (1997,338), bu ilmin tanımını “yer adları ilminin *inceleme konusu olan ve belli bir yeri, bir yöreyi belirleyen ad*” şeklinde yapmıştır.

Yer adları ile ilgilenen bilim alanları oldukça fazladır. Gerçekten de coğrafyacılar ile birlikte, tarihçi, sosyolog, halk bilimci, dil bilimci, kültür tarihçisi, etnolog, askeri uzmanlar ile siyaset ve jeopolitik uzmanı gibi bilim mensupları da bu konuyla yakından ilgilenmektedir. Ancak mekânın, yani coğrafi olayların geliştiği, etkilediği ve etkilendiği yerin adlandırılması tartışmasız en çok coğrafyacıları ilgilendirmektedir (Bulut,1996, 30).

Türkiye’de coğrafya bilim adamları tarafından genellikle beşeri coğrafya ya da yerleşme coğrafyası ile ilgili yapılan lisans ve lisansüstü çalışmalarda, belirlenen konunun çerçevesine uygun olarak yer adlarının değerlendirilmesi yapılmaktadır. Böylece yerleşim biriminin adeta, kültürel, tarihî ve coğrafi özelliklerine yönelik ilk bilgiler ortaya konulmaktadır. Bu durum, incelenen yerleşim biriminin tanıtılmasında adeta bir temel vazife görmektedir.

Yer adlarını koyan insanlar, coğrafi mekâna, nüfusun kültürel özelliklerine ve tarihsel değerlerine kayıtsız kalmamışlardır. Bu yerlere geçmişe ışık tutacak isimler koyarak, adeta geçmişten günümüze kalan tortular oluşturmuşlardır. O yer adlarına, tortulara, yapılacak sondajlar, geçmişe dair önemli bilgileri bize sunacaktır. Bu görevi üstlenen ve geçmişi günümüze taşıma eylemini gerçekleştirenler ise Türkçe kelimelerdir. Bu kelimeler, yer adlarının konulması, değişmesi ve yaşanması için derinlik ve anlam kazandıracak bir zenginliğe sahiptir.

Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir. Bugün Türkiye Türkçe’sindeki iyi, aygır, kuyu, kuyruk gibi sözcüklerin Eski Türkçe’de sırasıyla- edgü, adgır, kudug, kurduk biçimlerinin görülmesi, dilde d>y ses değişimi meydana geldiğini göstermektedir (Aksan,2000,11). Geçmişin tanıkları olan bu kelimeler Türkçe’nin söz varlığı içindeki öğelerden oluşmaktadır. Aynı kökten yepyeni gövdeler türeyebilmektedir. Kelimede meydana gelen çeşitli yer değişimleri, yöresel ağızlar ile birleştiğinde ilk etapta anlamı itibarıyla bizi şaşırtmakla birlikte, kelimenin toponimik analizinin yapılması ile Coğrafi terimlerin birisini ifade ettiği görülmektedir.

Bununla birlikte coğrafi bir mekânın nişanesi olan isim, çevresinde bulunan yerleşmelerdeki nüfusun en çok önem verdiği özelliklerin somutlaşmasıyla gerçekleşir. Yer adı, Türkçenin türetme gücü ve yerel ağızların etkisi ile birleşerek zaman içinde farklı bir değişim gösterir. Yer adında ya anlam değişimi meydana gelir, ya ilk ismini muhafaza eder, ya da adeta bir yumak gibi büyüyerek, birçok tarihsel dönemdeki değerleri içinde barındırır. Bazı yer adları eski dönemin lehçeleri ile ayakta dururken, zamanla dilin yabancı etkilere maruz kalması, eski sözcüklerin unutulmasına neden olmuş ve günümüzde o yer adının anlamı analiz edilirken güçlüklerle karşılaşılmasına neden olmuştur.

Anlam derken, dilde birer “gösterge” niteliğiyle yer alan, insanın dünya bilgisine dayalı birtakım belirleyicileri bulunan sözcüklerin belli bir bağlam ve konu içinde ilettikleri kavram (Aksan,1997,48) kastedilmektedir.

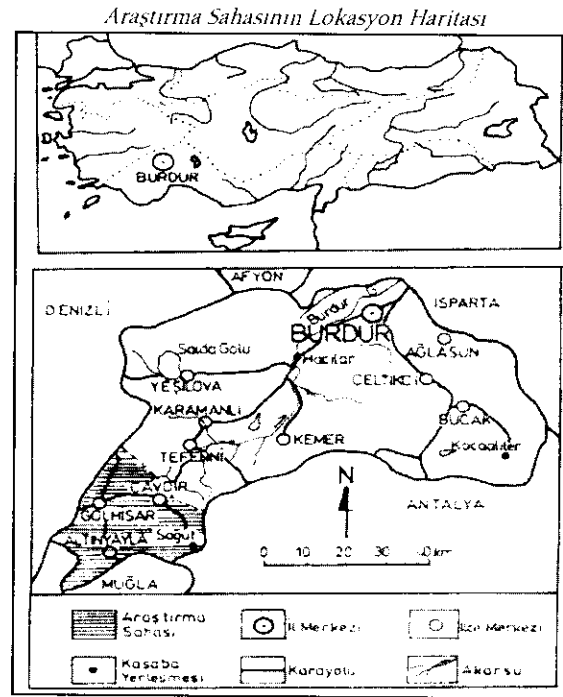
Burada aslında önemli bir soru olarak karşımıza çıkan ve cevabı nispeten zor olan bir durum söz konusudur. Yer adlarını o köyde yaşayan nüfus mu koyuyor? Çevredeki yerleşmeler mi? yoksa kamu kurumları mı?

Araştırma sahasındaki isimler konulurken, geçmişin izleri sosyal ve kültürel olarak somutlaşmakla beraber, Coğrafi faktörler de yerel halk tarafından önemsenmiş ve yansıtıl-

mıştır. Araştırma sahasında yer alan yerleşmelerdeki isimler sadece yerel halkın eseri olmayıp, aynı zamanda Muğla'nın, Denizli'nin, Antalya'nın hatta Konya'nın çeşitli yerleşmelerinden buraya gelen yerleşimcilerin de etkisi söz konusudur. Yani araştırma sahasında yöresel gerçekliğin dışında ortaya çıkan bir isim bizi şaşırtmamalıdır. Buna göre Göhlhisar, Altınyayla (Dirmil) ve Çavdır, Burdur ilinin güneybatısında Teke yöresinin özelliklerini yansıtmaktadır. Araştırma sahası, yukarıda saydığımız üç il ile sosyal ve ekonomik bağlarını geçmişten beri devam ettiren bir yöredir.

Burdur'un idari sınırları içinde 10 ilçe ve 202 adet kırsal yerleşme bulunmaktadır. Bu ilçelerden Altınyayla (Dirmil), Çavdır ve Göhlhisar'a bağlı kırsal yerleşmeler araştırma sahasının sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu saha, Burdur ilinin güneybatısında yer almakta ve 31 kırsal yerleşim biriminden oluşmaktadır. Araştırma sahasının batısında Denizli ili, güneyinde Muğla ili ve doğusunda Antalya ili bulunmaktadır (harita-1).

Yörede; sürekli yerleşmelerin M.Ö. 8 bininci yıldan 7 bininci yıla geçiş yüzyıllarında **Erken Neolitik Çağ'da** (ENÇ) başladığı kabul edilir. Bu dönem, Hacılar'da **Akeramik Neolitik** olarak tanımlanan yapı katları ile, Kuruçay'ın 13. katı ve Höyücek'in ana toprak üstüne saplanan, 4 m kalınlığındaki birikim içindeki yerleşmeler **Erken Yerleşmeler Dönemi** ile temsil edilir (Duru,1999,50). Bu durum, bazı yerleşmelerin isimlerine Ören¹ ismi eklenerek birleşik isimli yer adlarını doğurmuştur. Tarihi olay ve olguların yer adlarını belirlemedeki etkisi Anadolu'nun Türkler tarafından fetih edilmesine paralel olarak devam etmiştir. Türkmen ekrağı tahifesinden olan Düger (Dügerlü, Döđerli, Döđerler) ile Yörükhan tahifesinden Dirmil (Dermülü, Dermili, Dermili, Türkay,1979,322-341) ve Osmanlı Padişahı Sultan Abdülaziz'e ithafen isimlendirilen Aziziye ya da Hamidoğulları sancağında konar-göçer bir aile olan Söğüd (Söğüdü, Söğüdoğulları) geçmişin günümüze aksetmesini gösteren birkaç örnektir.



¹ Ören: Harabe. Eski yerleşme yeri. Paleolitik devrelere ait bir mağara yerleşme yerini, prehistorik (tarih öncesi) devrede kurulup yıkılmış bir höyük yerleşme yeri, bir eski çağ yerleşme yeri (Doğanay,1997,s.484).

Burdur ili çevresinin tarihi özelliklerinin yanı sıra coğrafi özellikleri de yer adlarının belirginleşmesinde rol oynamıştır. Yörenin jeolojik yapısı ve bu yapı üzerinde gelişen jeomorfolojik özellikler de yer adlarının oluşmasında tarihi eserler kadar etkili olmuştur. Jeolojik formasyonların rengi, morfolojik yapının eğim ve relief özellikleri, hidrografik faktörler ve bitki formasyonları yerel ağız ve adlandırmalar ile birleşerek yer adları şekillenmiş ve fiziki coğrafya özellikleri yer adlarında billurlaşmıştır. Kırsal yerleşmelerdeki nüfus, yalnızca fiziki coğrafya faktörlerini değil aynı zamanda Beşeri faktörler ile ekonomik coğrafya özelliklerini de yerleşmelerine ad olarak seçmiştir. Bahaeddin Yedi yıldız (1984), bu durumu "...kendi kültür çevrelerinden uzakta yeni bir tabiatla karşılaşan insanların, bu tabiat karşısındaki ilk vaziyet alışları..." şeklinde izah etmiştir.

Yer adlarının belirlenmesinde 1/25000 ölçekli topografya haritalarının Burdur paftaları üzerinde tarih doktoru Celal Erdönmez (2004) Salname-i Vilayet-i Konya'daki 1290 tarihli (1874) Burdur'a bağlı yerleşmeleri tespit ederek 130 yıl öncesine ait isimler (ki bu isimlerin birçoğu hala kırsal yerleşmelerde varlığını korumaktadır) ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Burdur Valiliğinin yardımı ile bütün kırsal yerleşmelere anket soruları gönderilerek (27.01.2003) yerleşme adlarının ne anlama geldiği sorulmuş ve görüşleri alınmıştır. Bununla birlikte, 1996 yılından beri araştırmacıların saha etütleri esnasında elde ettikleri bulgular yanı sıra Türk Dil Kurumu Derleme sözlüğü, **Cevdet Türkay'ın Oymak Aşiretler ve Cemaatler** isimli eseri konuların izahında yol gösterici olmuştur. Yorumlamalarda ise coğrafya'nın üç önemli ilkesi olan, sebep-sonuç, bağlantı ve dağılım ilkeleri temel alınmıştır.

Burdur ilindeki, toplam 202 kırsal yerleşmenin 92 tanesi (% 45,5) fiziki coğrafya kökenli isimlerden oluşurken, 110 tanesi (%54,5) beşeri ve ekonomik coğrafya kökenli isimlerden meydana gelmektedir. Böylece, insanların gündelik hayatlarındaki ilişkiler dünyasının, yer adlarının oluşumunda belirleyici rol oynadığı ortaya çıkmaktadır. Keza, coğrafi mekânın biçimi ve çeşitli özellikleri yer adlarının oluşumuna katkı sağlamış, mekânın tasvirine yönelik ön bilgiler vermiştir.

Araştırma Sahasındaki Kırsal Yerleşmelerin Toponimisi

Göhlisar, Çavdır ve Altınyayla ilçeleri Burdur ilinin güneybatısında yer almaktadır. Göhlisar'a bağlı 13 kırsal yerleşme, Altınyayla'ya bağlı 5 ve Çavdır'a bağlı 12 olmak üzere 30 kırsal yerleşme yer adının kökeni incelenmeye çalışılacaktır (tablo-1). Bu yerleşmelerin kaynaklarına göre dağılımı incelendiğinde 14 yerleşme fiziki coğrafya elemanlarından türemişken, beşeri ve ekonomik coğrafya elemanlarından türeyenlerin sayısı 16'dır.

Göhlisar, Osmanlı döneminde hem nahiye hem de kaza yönetim birimi olmuştur. Göhlisar, 1867'de nahiye merkezi olarak Tefenni'ye bağlanmıştır. İsmi gölün ortasında bulunan adada inşa edilen kaleden (hisardan) alan Göhlisar'da tarih öncesi çağlarına ve Psidya devrine ait birçok şehir kalıntısı, tapınak ve mezarlık vardır (Uysal,1998,58). Çavdır ve Altınyayla (Dirmil) uzun yıllar idari yönetim bakımından Göhlisar'a bağlı kalmıştır.

Tablo-1. Araştırma Sahasındaki Kırsal Yerleşme Adlarının Toponimik Kaynaklarına Göre Dağılımı (2004)

A-Fiziki Coğrafya Terimleri	Kırsal Yerleşme Adları
1-Topoğrafik elemanlarla ilgili olanlar	Kızılyaka*, Bayır**, Büyükalan**, Küçükalan***
2-Hidroğrafik elemanlarla ilgili olanlar	Yeşildere, Uylupınar, Karapınar, Bölmepınar**
3-Kayaçlarla ilgili olanlar (Litolojik)	Kayacık**
4-Fitolojik elemanlarla ilgili olanlar	Kargalı, Sorkun, Çamköy, Söğüt**, Çörtlen*
5-Zoolojik elemanlarla ilgili olanlar	-
6-Yönle ilgili olanlar	-
B-Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Terimleri	Kırsal Yerleşme Adları
1- Boy ve Soyularla ilgili olanlar	Yusufça, Karaköy**, İshakköy** Kızıllar***, Yazır***,
2-Tarihi yerler ile ilgili olanlar	-
3-Kültürle ilgili olanlar	İbecik
4-Tarım ürünleriyle ilgili olanlar	Elmalıyurt, Asmalı, Ballık* Asmabağ*, Kozacı**
5-Yerleşme şekli ile ilgili olanlar	Hisarardı, Evciler, Ambarcık**
6-Mesleki adlarla ilgili olanlar	-
7-Eylemlerle ilgili olanlar	Yamadı, Çatak*,

Kaynak: 1/25.000 ölçekli haritalar, Anket ve mülakatlar, yerinde yapılan gözlemler, TDK Derleme Sözlüğü ve Cevdet Türkay'ın Oymak, Aşiretler ve Cemaatler kitabı. Göhlhisar, * Altınyayla, Çavdır**

Bu üç ilçenin, Fiziki coğrafya elemanlarına göre yer adları incelendiğinde, ilk ele alacağımız köy **Kızılyaka**'dır. Kızılyaka, Altınyayla'nın yaklaşık olarak 4 km güneyindedir. Köy (karye) 1874'de 65 hane, 133 nüfuslu olarak Konya salnamesinde yer almaktadır. Köyü kuran iki itibarlı kişinin lakaplarının birleşmesinden, yani Kızıl (Mehmet) ve Yakalı lakaplarının birleşmesi ile köyün adı meydana çıkmıştır. Ancak köyün bir yakada kurulu olması ve çevresinde terra-rosaların varlığı, köyün adının topografya kökenli olduğunu kuvvetlendirmektedir. Diğer topografik özelliklerden adını alan yerleşmeler Bayır, Büyükalan ve Küçükalan Çavdır ilçesinin köyleridir.

Bayır, Yuva dağının eteklerinde güneydoğu yönlü eğimli bir topografya üzerinde kurulmuştur. Bayır kelimesi Arapça olup, bāyır –bāire, sürülmemiş ekilmemiş toprak anlamına gelir (Develioğlu, 200, 74). Bayır Türkçe anlam genişlemesine uğrayıp, eğimli yer, düz olmayan yer karşılığında söylenir. Dağ yamacına da bayır denilmektedir. Köy, Çavdır'ın yaklaşık olarak 7 km güneyinde yer alır. Gerçekten de yukarıdaki tanıma uygun şekilde köy çevresinde tarıma elverişsiz saha oldukça fazladır. Bir başka rivayete göre köyün adının Oğuz Türklerinin *Bayındır* boyundan geldiği söylenmektedir. Kasabanın daha önceki adı *Bayındır* iken daha sonra *Bayır* olarak değiştirilmiştir.

Büyükalan köyünün ilk adı Alan-ı kebir'dir. Bu yerleşme 1927 yılında Sarı Keçili Yörükleri tarafından kurulmuştur. Gölhisar ovasının kuzeydoğusunda geniş bir alan üzerinde bulunmaktadır. Alan, Türkçe bir kelimedir. *Alang* diye yazılır ve düzlük, düz yer, ova, orman içindeki açıklık demektir. Eski Türkçe sözlüklerde, örneğin Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lügat- Türk'ünde geçtiği gibi, 14. yüzyıldan beri Anadolu Türkçesinde, *meydan*, *saha* karşılığında söylenmektedir (Eyüpoğlu, 1998, 22). Ancak burada dikkat edilmesi gerekli olan konu, yerleşim biriminin Konya salnamelerinde Büyükoğlak olarak geçmesidir. Çünkü bu belgede Büyükoğlak ve Küçükoğlak köyleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Büyükoğlak, 1874'de 49 haneli ve 100 nüfusludur.

Küçükalan köyü ise nispeten düz bir topografya üzerinde Madenli tepenin batı eteklerinde bulunur. Bu yerleşmenin yaklaşık olarak 1900'ların başında yine Sarı Keçili yörüklerince kurulduğu, köy muhtarı tarafından ifade edilmiştir. Ne var ki Konya salnamesinde bu isim Büyükalan'da olduğu gibi farklı yazılmıştır. Burada köyün ismi Küçükoğlak olarak zikredilmektedir. Küçükoğlak, 1874 verilerine göre, 39 haneli ve 104 nüfusludur. İlk adı Alan-ı Sayır'dır. Sayır, seyir anlamındadır ve seyir meydanı, seyir alanı denilmesi muhtemeldir. Köyün ismine yönelik bir diğer ihtimal de, Arapça *sağır* kelimesinden gelmektedir. Arapça'daki *sağır* kelimesi, Türkçe'de küçük anlamına karşılık gelmektedir. Yani, alan-ı sağır – Küçükalan şeklindedir.

Hidrografik elemanlarla ilgili olan kırsal yerleşme adları dört adettir. Bunlar, Yeşildere, Uylupınar, Karapınar ve Bölmepınar'dır. **Bölmepınar** köyü, Çavdır'a bağlı bir köy yerleşmesidir. Köy, engebeli bir topografya üzerinde kurulmuş ve Çavdır'ın yaklaşık olarak 8 km güneydoğusundadır. Köyün yakınlarında çıkan bir kaynağa atfen bu ad verilmiştir. Aslında köyün ilk ismi *Dengere*'dir. Köyün 1874'deki ismi Erdönmez (2004) tarafından Dalkare (Delgane) karyesi olarak tercüme edilmiştir. Bu köyün ismi Arapça bir isim olan *delk* kelimesinden türemiş olabilir. Buna göre, *delk* eski elbise, yamalı dilenci hırkası, dervişlerin giyindiği eski aba ve yırtık cübbe anlamını içerir (Develioğlu, 2000, 172). Yöredeki benzer din kökenli isimlerin çokluğu nedeniyle bu anlamın olasılık durumu söz konusudur. Ancak dikkat edilmesi gerekli olan bir diğer durum da, Develioğlu sözlüğünde, *dengin*, Farsça sıfat olarak belirtilmiş ve hayran, şaşkın, ahmak, sersem anlamları ortaya çıkmıştır. Bununla beraber ikinci açıklamada da iki katı nesnenin tokuşması ile ortaya çıkan ses anlamı bulunmaktadır (Develioğlu, 2000, 174). Bu köy muhtemelen 12. yüzyılda, Tavas'tan (Denizli) gelen Şeyh Hüseyin oğulları tarafından kurulmuştur. Dengere, yörede dön geriye anlamında kullanılmaktadır. Köyün adı, 1966 yılında kuzeydeki Karaköy ile ortak kullanılan Bölmepınar'dan gelmektedir. Rahat Dağı'nın eteğinden çıkan suyun, Karaköy ile Dengere Arasında eşit olarak paylaşılmasından sonra bölünen pınar anlamında "Bölmepınar" adını almıştır.

Uylupınar, Gölhisar'a bağlı bir kırsal yerleşmedir. Uylu kelimesi, yörede büyük anlamında kullanılmaktadır. Böylece de köyün adı Büyükpınar olarak söylenebilir. Uylupınar (Uluupınar) köyü yaklaşık olarak 300 yıl önce kurulmuş, 1874 yılında 18 haneli ve 47 nüfusludur. Yerleşme, Gölhisar ovasının doğusunda bulunmaktadır.

Bir orman içi köyü olan **Yeşildere**, ismini köyde bulunan dere ve ağaçlardan almıştır. Yeşildere köyünün ilk adı Ibecikdere'dir. Gölhisar'ın idari yönetiminde yer alan Ibecik adında bir başka köy daha bulunmaktadır. Ibecik köyü, Gölhisar'ın 20 km güneyinde bulunmaktadır. Ibecik (ebük) çavuşkuşunun bir başka ismidir (Derleme Sözlüğü, 1993, 2501). Çavuşkuşu (Upopo Epops) Anadolu'nun her tarafında bulunabilen ve ağaçlı ya da otlak düzlükler, tarlalar, bahçeler, bağlar ve meyveliklerde yaşayan bir kuş türüdür (Sümbül ve dğ, 2002, 700). Bununla birlikte, köyde yaygın olan bir diğer görüş ise ibecik kelimesinin gelişim aş-

malarına yöneliktir. Köyde yaşlı kadınlara **ebe** denir. Yeşildere'de, yaşayan yaşlı ve çok sevilen bir kadın için Ebeciğin yeri diye tarif edilirken, zamanla köyün adı Ibecik olarak değişmiştir.

Hidrografiya kökenli yer adlarından biri de Göhlhisar gölünün 3 km batısında yer alan **Karapınar** köyüdür. Yerleşme, Göhlhisar gölünün pleistosendeki eski yatağında kuruludur. Buradaki alüvyonun koyu renkli olması ve köyde bulunan gür su akıtan pınara istinaden bu isim verilmiştir. Bu köy 1874'de 8 haneli ve 23 nüfusludur.

Litolojik özelliklere dayalı olarak ortaya çıkan yer adları incelendiğinde, inceleme alanındaki tek örnek **Kayacık** köyüdür ve Çavdır'ın 5 km batısında bulunmaktadır. Bu yerleşim birimi, çevresinde kayaların varlığından bu ismi almıştır. Köy, muhtemelen 16. yüzyılda Konya'dan geldiği rivayet edilen Hacı Ömer tarafından kurulmuştur. 1874 yılında 24 haneli ve 43 nüfusu bulunur. Köylüler ise yerleşmenin adının kayadan alınmadığını, Oğuzların **Kayı boyundan** geldiğini, *Kayıcık* kelimesinin zamanla *Kayacık'a* dönüştüğünü ifade etmişlerdir.

Fitolojik elemanlara ait olarak incelenecek olan üç kırsal yerleşmeden ilki **Sorkun**'dur. Sorkun kelimesi yörede, söğüt ağacı filizine denilmektedir. Köyde söğüt ağacının çok olması nedeni ile bu ismi almıştır. Sorkun, Göhlhisar ilçe merkezinin yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda Nişantaşı tepenin eteklerinde hafif eğimli bir sahada kurulmuştur. Köy, eski bir çiftlik yerleşmesi iken 1874'de 14 haneli ve 24 nüfuslu bir yerleşme durumundadır.

Çamköy, Göhlhisar'ın idari yönetimi altındadır. Göhlhisar'ın 11 km kuzeyinde bulunur. Köyün 1874'deki (55 hane ve 152 nüfusludur) ismi Çamköy iken 1917-1953 yılları arasında Kavuncu olarak değiştirilmiştir. Ancak, 1953 sonrası Çamköy ismi tekrar kullanılmaya başlamıştır. Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi, burada da yer adları üzerinde yapılan değişiklikler halk nezdinde her zaman kabul görmemiştir. Günümüzde eski adları ile anılmaya devam eden ya da eski ismini tekrar alan köyler bulunmaktadır. Bu da göstermektedir ki, yer adları üzerinde yapılacak değişiklikler konusunda daha titiz ve özenli çalışmalar yapılmalı ve yöre insanının görüşleri de dikkate alınmalıdır (Ercan, 2002,9). Köy, ova içerisinde yer alır. Köyün çevresindeki dağlarda çam ve ardıç ağaçları ile meşelikler yer alır. Karacamdan oluşan orman örtüsünün varlığı, yerleşmeye bu ismin verilmesindeki ana faktördür.

Kargalı Köyü ilk bakışta *karga kuşunu* hatırlatsa da esas itibarıyla, ismini göl kıyılarındaki yetişen *kargı bitkisinden* almaktadır. Kargı bitkisi (*Arundo Donax L.*), ülkemizin güney ve kuzey bölgelerinde, su ve bataklık kenarlarını tercih eder ve ekim ayında çiçeklenir (Sümbül ve diğ., 2002, 700). Gerçekten de köy, Göhlhisar ovasının güneyinde sulak arazi üzerinde kurulmuş ve köyde bol miktarda kargı bitkisi bulunmaktadır. Zamanla Kargı'daki -ı- a'ya dönüşmüş ve Kargalı adı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte köyün adı ile ilgili bir başka rivayete göre, köyde kış mevsiminde yağın karın geç kalkması nedeniyle köye, **Karlı**'ı denilmekte olmasıdır. Kargalı'nın 1936'da Karaköy'den göç eden Ali Katar ve İbrahim Çelik tarafından kurulduğu ifade edilse de köyün varlığı 1874'de (6 hane, 19 nüfuslu) Kargalı adıyla bilinmektedir.

Çörten, eskiden Çögürlük yani Latince *Saponaria* bitkisinin adıdır. Koyun ve keçinin, ayrıca devenin yediği dikenli bir bitkidir. Köyün yerleşim sahasında dikenler çokça bulunmuş. Çögür kelimesi zaman içinde değişime uğrayarak Çörten ismine dönüşmüştür. Bununla birlikte, suyun belli bir yerden aktırılması için yapılan kanalcığa da çörten denilmektedir. Çörtenler genellikle toprak damlara yapılmaktadır. Ayrıca, kesme taş istinat duvarlarında uygulanan barbakanlara verilen ad olarak da ifade edilmektedir. Köyün, Aydın ve Menteşeoğulları'ndan gelenler tarafından kurulduğu tahmin edilmektedir. Bu köy Muğla

iline bağhyken, 1925 tarihinde Burdur iline bağlanmıştır. Çörten köyü, Altunyayla'nın (Dirmil), 3 km batısında yer alır. Burada belirtilmesi gereken bir konu da coğrafyacıların dikkatini çekebilecek bir konuyu açıklamakta fayda vardır. Buda, silisli ortamlarda oluşan çok sert bir çakmaktaşı olan *çört* (Ardos- Pekcan,1994, 41) ile yerleşmenin adı arasında bir bağlantının olmadığıdır.

Çavdır ilçesinin 18 km güneydoğusunda **Söğüt** kasabası yer alır. Bu yerleşim birimi, eski Söğüt Gölü tabanında ovalık bir sahada kurulmuştur. Yerleşim birimi çevresinde söğüt ağacı çok olduğu için bu ismi almıştır.

Boy ve soylarla ilgili isimler incelendiğinde, dört köy dikkatimizi çeker. Bunlardan ilki, **Yusufoça'dır**. Yerleşme, Gölhisar'ın idari yönetiminde olup ilçe merkezinin 4 km kuzeyindedir. Köy, 1874'de 119 hane 382 nüfusludur. Köy adını, Yusuf isimli bir ileri gelenden almıştır..

Ishakköy; ismini Sarı Keçili Yörüklerinden Ishak Dede'den almıştır. Köy kayıtlarına göre, 1874'de 4 haneli, 7 nüfusludur. Çavdır'ın 11 km batısında bulunan yerleşme, hafif engebeli bir topografya üzerindedir.

Yer adını soy ve boylardan alan diğer bir yerleşme de **Kızıllardır**. Kızıllar, yer adını yerleşmede kızıl sarık giyen hocalardan almıştır. Köyün kuruluş tarihi bilinmemekle beraber, konar-göçer aşiretler ile Konya'nın Karapınar ilçesinden göç edenlerce kurulmuştur. Köy, engebeli arazide yer almakla beraber Çavdır ilçesinin yaklaşık 13 km güneyinde bulunur. Yerleşme, Salname-i Vilayeti Konya'da kayıtlıdır ve 32 hane ile 82 nüfustan bahsedilmektedir.

Karaköy ise yerleşim yerindeki yamaçların (belenler) kara renkli olmasından dolayı bu ismi almıştır. Köy, Rahat Dağı'nın eteklerine kurulmuştur. Bu dağ, jeolojik özellikleri dikkate alındığında, Üst Triyas -Kratese yaşlı kireç taşlarından oluşmaktadır. Kireçtaşının alterasyona uğraması koyu renk almasına yol açmış ve köyün adı ortaya çıkmıştır. Çavdır'ın 9 km doğusunda yer alan bu köyü, köyün güneybatısındaki Bayır (Bayındır-Sarkeçili yörükleri) köyünden gelenler 1902'de kurmuşlardır.

Yöre insanı, coğrafyadan etkilenerek yer adı seçtiği gibi, kendi mührünü de yaşadığı coğrafyaya vurmak istemiş, bu bağlamda köyün kurucusu olan çeşitli cemaat, oymak ve aşiretin adını ya da ünlü komutanlarının isimlerini köylerinin adında yaşatmışlardır (Ercan, 2002,5). **Yazır** köyü, yer adını Oğuz boylarının birinden alır. Kaşgarlı Mahmud Oğuz kabileleri listesinde onuncu sırada gösterirken, **Yazgır** şeklinde kaydeder. Boy adının manası *çok ülkeye hâkim* olarak belirtilmektedir (Göde,2003, 49). Anadolu fetih ve iskânında mühim rol oynayan Yazırlar boyu ile ilgili 16. yüzyılda Anadolu'da 24 yerleşmeden bahsedilirken, günümüzde bu sayı 18'e düşmüş ve bu yerleşmelerin ikisi Burdur'dadır. Yazır köyü, Çavdır ilçesine bağlı olup, yerleşme 1874'de 66 haneli ve 113 nüfusludur. Yerleşmenin ismi 1934-1992 yılları arasında *Gölcük* olarak değiştirilse de bu tarihten itibaren eski ismini tekrar almıştır.

Tarım ürünleriyle ilgili yerleşmelerin sayısı beş adettir. Bu yerleşmelerin ikisi Gölhisar, ikisi Altunyayla, biri de Çavdır idari yönetimi altındadır. **Elmalıyurt**, Gölhisar'ın 25 km güneyinde bulunur. Elma yetiştiriciliğinin tarım faaliyeti olarak yapılması nedeniyle bu ismi almıştır. Köyün ilk adı Pırnaz'dır ve 1972 yılında değiştirilmiştir. Pırnaz bir bileşik isimdir. Pır muhtemelen, Pir kelimesinin zamanla değişmesi ile oluşmuştur. Pir, Farsça ihtiyar demektir (Nişanyan, 2004, 358). Bununla birlikte, naz ise, Farsça bir sıfat olup, kendini beğendirmek için takınılan tavır ile yakarma ve rica anlamları vardır (Develiöglü, 2000, 811). Burada muhtemelen yalvaran ihtiyar anlamı vardır. Ya da Pir'i, bir dini tekke'deki kişi olarak da düşünebiliriz ve yalvaran, dua eden pir anlamını da çıkarmak mümkündür. Köyde Pırnaz soylu aileler yaşamaktadır. Kırsal yerleşmeyi kuranların 20 farklı yerleşim biriminden

(Acıpayam, Fethiye, Çavdır, Altunyayla ve Kemer'in köylerinden) gelmiş olması, bu insanları buraya toplayan coğrafyanın ortaya çıkarttığı bir ekonomik zenginliğin olmadığı göz önüne alınırsa bir tasavvuf tekkesinin varlığından söz edilebilir. Bununla birlikte, köyün eski yaylası olan *Birnaz* yaylasının adı köye verilmiş olabilir.

Asmalı'nın köyde asma ağaçlarının çok olduğu mevkide kurulduğu için bu ismi aldığı köy muhtarı tarafından ifade edilmiştir. Konya 1874 (17 hane, 52 nüfus) salnamelerindeki ismi, Asalıdır. Asa, Arapça değnek sopa ya da dervişlerin taşıdıkları sopa anlamındadır (Develioğlu, 2000,41). Yerleşme, Göhlhisar'ın 15 km güneyindedir.

Ballık köyü, Altunyayla'nın 20 km güneyinde Burdur'un güneybatısında Muğla il sınırına en yakın köydür. Ballık 1886'da kurulmuş olup, ilk adı Maşta'dır. Maşta isminin muhtemelen iki anlamı vardır. Bunlardan ilki "Maş" Arapça'da bürülceye benzeyen fasulyenin iki türüdür. Maşta fasulyenin olduğu yer, yetiştirildiği yer anlamına gelmektedir. Diğeri de Maşıta (Meşşâta) düğünlerde kadınları süsleyen kadın anlamındadır (Develioğlu,2000,585-632). Bu yerleşim birimi, Altunyayla'nın Kızılkaya köyünden gelenler ile Fethiye'den yaylacılık için göç edenler tarafından kurulmuştur. Yerleşmenin adı, 1966 yılında *aracılığın çok yapıldığını ve kaliteli ballarını hatırlatmak* için Ballık olarak değiştirilmiştir.

Asmabağ ise konar-göçer ailelerce, Altunyayla'nın 5 km güneyinde kurulmuştur. Bağcılık tarımının yoğun olarak yapılması yerleşmenin bu ad ile anılmasına yol açmıştır.

Kozağacı köyü Çavdır'ın 10 km güneyinde Karakuzu tepenin eteklerine kurulmuştur. Koz kelimesinin ceviz ağacı anlamı vardır. Köyün ilk kurulduğu yerin ceviz ağacı yanında olduğu için bu ad verilmiştir. Bununla birlikte yörede ceviz tarımı yapılmaktadır. Yerleşme, konar-göçer aşiretler tarafından kurulmuş olup,1874'de 123 haneli ve 272 nüfusludur.

Anbarlı köyünde buğday ambarı çok olduğu için Anbarcık ya da Ambarcık denilmiştir. Anbarcık köyünün ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemekle beraber; Alparslan'ın komutanlarından Afşin Bey komutasında Anadolu'ya akın yapan Selçuklu kuvvetlerinin köyün bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle burada bir karakol kurduğu ve ilk yerleşimin köyün karşısında bulunan Dülberler mevkiinde olduğu rivayet edilmektedir. Köyün ilk ve bilinen adı **TÜRK**'tür. Yakın zamana kadar Türk olarak anılmış; ancak Elmalı ve Korkuteli yöresinde ortaya çıkan kıtlık nedeniyle köye gelen halka şu anda köyün kurulu olduğu buğday ambarından zahire verildiği için zamanla adı Anbarcık'a dönüşmüştür. 1952 yılında köyün ismi resmen Anbarcık olarak değiştirilmiştir. Köy şimdiki bulunduğu yere akrep istilası sonucu taşınmıştır (<http://www.golhisar.com/cavdir/anbarcik.htm>). Yerleşme 1874'de 44 hane ve 184 nüfusludur.

Hisarardı, Göhlhisar'ın güney doğusunda yer almaktadır. Doğusunda Dalaman çayı, batısında Kargalı köyü, güneyinde Koçaş dağı, kuzeyinde Göhlhisar Gölü ile çevrilidir. Hisarardı köyü, 1874'de 17 haneli ve 34 nüfusludur. Göhlhisar Gölü üzerindeki yarımada bulunan *kale kalıntıları* ve göl, güneyinde bulunan bu köye -hisarın arkası anlamında- adını vermiştir.

Evciler köyü, Göhlhisar-Altunyayla yolunun, Dirmil köprüsünün 4 km batısında Dalaman çayının güneyinde, kuzeye bakan yamaçta kurulmuştur. Köyün ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Fakat köydeki yaşlı nüfusun ifadelerine göre, bundan 400-450 sene önce kurulduğu tahmin edilmektedir. Eskiden burada "Eskiköy" denilen bir köy varmış. Köy, bugünkü Göhlhisar-Dirmil yolu ile Dalaman Çayı'nın kesiştiği yerden (Dirmil Köprüsü) 250-300 m. güney yönündeki yerdeymiş. Eskiköy'de içme suyu kıtlığı ve çevresindeki bataklıklardan çoğalan sivrisineklerin etkisiyle hastalık yaygınlaşmış. Bu nedenle Eskiköy dağılmış halkın bir kısmı Dirmil'e, bir kısmı da bugünkü Evciler köyü çevresindeki üç ayrı noktaya yerleşmişlerdir. Genel olarak su ve orman kenarlarına yerleştikleri anlaşıl-

maktadır. Bunlardan bir grup "Atmaca Mevkiine", ikinci grup "Evcilerarası Mevkisine" üçüncü grup "Demirci Mevkiine" yerleşmiştir. Muhtemelen, güvenlik nedeniyle adı geçen bu gruplar birleşerek bir köy oluşturmuşlardır. Bu durum, içme suyunun ve diğer tabiat şartlarının ve o günkü sosyal koşulların kaçınılmaz birleştirme arzusunu ortaya çıkarmaktadır.

Köyün adı ile ilgili efsane şöyle anlatılmaktadır: İkinci grup göçmenler iki ayrı tepelik üzerine yerleşmişlerdir. Diğer gruplar ise pek ev yapma ve yerleşme niyetinde değillermiş. Ancak "Evciler arasındakilere" Evciler adını vermişlerdir. Bu isim daha sonra birleşince yeni oluşturulan köyün de adı olmuştur (<http://www.golhisar.com/evciler.htm>). Evciler köyü (karyesi) 1874'te 43 haneli ve 113 nüfusludur.

Çatak, Türkçe bir kelimedir. Gerçek anlamı: İki nesnenin, iki akarsuyun birbirine çattığı yer. Burada çat kökü, birbirine çarpan iki nesnenin çıkardığı çat sesinden uzaklaşarak, anlam genişlemesiyle, karşılaşmak eylemi içermektedir (Eyüpoğlu,1998,133). Çatak köyü uzun yıllar Dalaman (Muğla) yörüklerinin yaylası olarak kullanılmıştır. Köy, kısa bir süre Kızıllı köyünün yaylası olarak kullanıldıktan sonra, 1940 yılında köy yerleşmesi halini almıştır. Burada muhtemelen yaylaya farklı yerleşim birimlerinden gelenlerin birleşip köyü kurmaları, ya da eskiden yaylacıların birleştiği, birbirine kavuştuğu yeri ifade etmek için çatak adı kullanılmış olmalıdır.

Yamadı, köyün adı ile ilgili iki görüş vardır. Bunlardan ilki Yaman dede tekkesi köyde bulunmakta imiş ve zamanla bu, Yaman dedenin yeri anlamına gelen Yamadı'ya dönüşmüştür. Muhtarın bize verdiği bilgilere göre, köyün adı *yamamaktan* gelmektedir. Köyün ismini evveliyatı bilinmeyen *Yaman* dede ismindeki şahsın tekkesine bağlanan dilek bezinden aldığı vurgulanmıştır. Yamadı, Gölhisar gölünün bir-kaç kilometre kuzeyinde, ilçe merkezine yaklaşıklık olarak 10 km uzaklıktadır. Yamadı, 1874'de çiftlik yerleşmesi olup, 10 haneli ve 16 nüfuslu bir yerleşme durumunda idi.

Sonuç

Yerleşmelerde, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya kökenli isimlerin sayısı 16 iken, Fiziki Coğrafya özelliklerinden isim alan yerleşmelerin sayısı 14 adettir. Bu yerleşmelerden 22'sinin adı değişmemiştir. Büyükalan (Büyüköğlak) ve Küçükalan (Küçüköğlak) köyleri ile Bölmepınar (Dengere-Delkare) yani eski ismi ile Dengere köylerinin 1874'deki isimleri farklı görünmektedir. Yine araştırma sahasında, ilçe merkezleri de dâhil 26 yerleşme birimi Cumhuriyet öncesi dönemde kurulmuştur. Köylerin bazılarında, yöresel dini uygulamaların izleri bulunmaktadır. Kızıllı, Yamadı, Elmalıyurt (Pırnaz), Asmalı (Asalı) ve Bölmepınar'da (Dengere-Delkare) bu izler görülmektedir. Bu yerleşmelerin 23'ü Türkçe kökenli olup, sadece yedi tanesi Arapça ve Farsça kökenlidir.

Araştırma sahasındaki yer adlarını değerlendirirken en çok göze çarpan durum, kırsal yerleşmelerde oturan nüfusun yerleşmesinin adı ile ilgili herhangi bir bilgi ve düşünceye sahip olmamasıdır. Bu durum, Altınyayla, Çavdır ve Gölhisar'daki yerleşme adlarının analizinin yapılmasını zorlaştırmıştır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D., 2000, Türkçenin Söz Varlığı, Engin Yay, Ankara
- Aksan, D., 1997, Anlambilim, Engin Yay, Ankara
- Alagöz, C. A., 1984, *Türkiye'de Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler*, Türk Yer Adları sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, No:60, Başbakanlık Yayınevi, Ankara

- Ardos, M., Pekcan (Yalçiner) N., 1994, Jeomorfoloji Sözlüğü (Kısmen Yer bilimleri), I.Ü. Edb. Fak. Yay. No:3397, İstanbul.
- Bozkurt, F. 1999, Türklerin Dili, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür Eserleri, Ankara
- Bulut, I., 1996, *Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları*, Akademik Araştırmalar Dergisi, Kış, Erzurum
- Develioğlu, F., 2000, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitaevi, Ankara
- Doğan, D. M., 1992, Büyük Türkçe Sözlük, Rehber Yay. Ankara
- Doğanay, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası, M.E.B. Basımevi, Ankara.
- Ercan, A. M., 2002. *Yazılı ve Sözlü Kaynaklardan Hareketle Gelibolu Yarımadası Köy Adları Üzerine Bir İnceleme*. Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı:23, Güz-2002.
- Erdönmez, C., 2004. *19. Yüzyıl Sonlarında Burdur Nüfusu*. Yayınlanmamış makale çalışması. SDÜ. Burdur Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi.
- Eyupoglu, I. Z., 1998, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yay., İstanbul.
- Göde, K., 2003, *Tarih İçinde Oğuz Boyları ve Göller Bölgesindeki İzleri*, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:8, Isparta
- Güner, I., 2001, *Ülke Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:37, İstanbul
- Izbirak, R., 1986., Coğrafya Terimleri Sözlüğü, M.E.B., Basımevi, İstanbul.
- Karaboran, H. H., 1984, *Türkiye'de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma*, Türk Yer Adları sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, No:60, Başbakanlık Yayınevi, Ankara
- Karagöz, I., 2004, Grek, Bizans ve Eski Türk Kaynaklarına Göre Trabzon Yer Adları, Yeni Zamanlar Yay., İstanbul
- Öngör, S., 1961, Coğrafya Sözlüğü, M.E.B., Basımevi, İstanbul
- Kocakuşak, S. 1995, *Alanya'da Yerleşme adlarının Özellikleri*, Ankara Üniv. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Dergisi, Sayı:4, Ankara
- Köstüklü, H., 1993, 1820-1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye, S.Ü., Yay. No:115, Eğitim Fakültesi Yay. No:29, Konya
- Nişanyan, S., 2004, Sözlere Soyağacı, 2. Basım, Adam Yay. İstanbul
- Sümbül, H.- ve diğerleri, 2005, Türkiye'nin Doğa Rehberi, Euro Pazar Yay. Antalya
- Tızlak, F., 2002, *Osmanlı Döneminde Burdur ve Çevresi İçin Kullanılan İsimler*, Burdur Araştırmaları, Burdur
- Türkay, C., 1979, Oymak, Aşiret ve Cemaatler, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi:1, İstanbul
- Umar, B., 1993, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılâp Kitapevi, İstanbul
- Uysal, M. A., 1998, Salnâmelere Göre Burdur (1868-1914), SDÜ, Sosyal Bilimler Enst. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta
- Yediyıldız, B., 1984, *Türkiye'de Yer Adı Verme Usülleri*. Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, 11-13 Eylül 1984, Ankara. Kültür ve turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara, 1984, s.27.
- Derleme Sözlüğü, 1993, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay. Sayı: 211/10 2. Baskı, Ankara

27.01.2003 Tarihinde Burdur Valilięi ile Birlikte Yapılan anket Sonuğları.

<http://dirmil.golhisar.com/dirmil/isimdirmil.htm>

<http://www.golhisar.com/cavdir/anbarcik.htm>

<http://www.golhisar.com/evciler.htm>

<http://www.anthropology-works.org/sosyal/alanaras/corten/corten001.pdf>

<http://www.intes.org.tr/new/sozluk/sozluk.php>

<http://www.devletim.com/git.asp?link=1599>